

Árvalus • Forslag

Áššis/til sak:	Ášši 20/18 Sámedikki árvalus/cealkámuš duohtavuoda- ja seanadankomišuvdnii
Lávdegoddi/komité:	
Joavku/gruppe:	NSR-NSR/SáB, BB, JSL, Sp, Høyre, ÁSG, Árja, NKF, SáB, Politisk uavhengig
Áirasa namma/representantens navn:	Beaska Niillas, Kåre Olli, Anders Somby jr., Hans Ole Eira, Lars Filip Paulsen, Jovna Z. Dunfjell, Inger Eline Eriksen, Kjellrun Wilhelmsen, Ann-Elise Finbog ja Elisabeth Erke

Sametinget er positiv til etableringen av en kommisjon for gransking av assimilering og urett begått overfor samiske og kvenske/norskfinske folk i Norge.

Sametinget har følgende innspill til kommisjonens mandat:

Navnet på kommisjonen

Sametinget foreslår at kommisjonens navn til å være *Duohtavuoda- ja seanadankomišuvdna / Sannhets- og forsoningskommisjonen*. Sametinget anser at det foreslåtte navnet *Kommisjonen for å gjennomgå fornorskningsspolitikk og urett overfor samer og kvener/norskfinner (fornorskningsskommisjonen)* som uheldig og upassende da det kan gi feil assosiasjoner. Sametinget vil fraråde et navn som er basert på eller inneholder ordet "fornorskning". Sametinget ser ingen grunn til betegne denne prosessen annerledes en allerede gjennomførte prosesser i andre deler av verden.

Rammebetingelser

Sametinget mener at det må gis tilstrekkelig tid og ressurser til denne prosessen for å sikre kvalitet og en grundig gransking av assimilering og urett begått overfor samiske og kvenske/norskfinske folk i Norge. Saksområdenes kompleksitet og omfang tilsier at kommisjonen må ha en lengre tidsramme ettersom kartlegging og bearbeiding vil ta tid. Det er viktig å være klar over at assimileringsspolitikken har hatt ulike konsekvenser for den samiske befolkning, både på individuelt og gruppenivå over generasjoner. Det er derfor viktig at det legges opp til en god og verdig prosess. Sametinget er bekymret for at tidsrammen på 2 år som er forespeilet fra Stortingets presidentskap ikke er tilstrekkelig. Sametinget viser til at "Truth and Reconciliation Commission of Canada" brukte seks år på sitt arbeid, og deres arbeid var begrenset til et spesifikt saksområde av landets assimileringshistorie.

Sametinget foreslår derfor en tidsramme på 4 år. Sametinget forutsetter at kommisjonen også gis mulighet til å justere tidsrammen ved behov.

Metode

Sametinget mener det er nødvendig å skape tillit og trygge rammer for kommisjonens møter med enkeltmennesker, samfunn og deres historier. Derfor kreves det et kompetent og forberedt apparat i kommisjonen, slik at alle involverte blir ivaretatt så godt som mulig. For mange vil gjengivelse av sine opplevelser vekke sterke følelser. Kommisjonen anbefales å ha et nært samarbeid med Samisk Nasjonal kompetansetjeneste (SANKS) i sitt arbeid.

Samisk språk- og kulturkompetanse i møte med den samiske befolkningen og informanter er nødvendig. Kommisjonen må også være oppmerksom på at samer har ulike erfaringer med assimileringspolitikken (geografisk, og eventuelle forsoningsprosesser vil derfor være ulike. Kommisjonen må ha respekt for at det også er mange samer som av ulike årsaker ikke ønsker å delta i dette arbeidet.

Sametinget er opptatt av at denne prosessen må foregå på et nasjonalt plan, slik at det blir et felles eierskap og en lik forståelse av historien i både majoritetssamfunnet, blant samer og kvener/norskfinner. Kultur, media og et dokumentasjonssenter vil kunne være med å tilgjengeliggjøre kunnskapen om assimileringspolitikken og kommisjonsarbeidet for hele befolkningen.

Sametinget legger til grunn at kommisjonen ser på alle innspillene som er kommet fra det samiske samfunn gjennom høringsrunder samt folkemøter, og at dette blir en del av grunnlaget for kommisjonens arbeid.

Tema for kommisjonen

Sametinget anser at avgjørelsen om å nedsette denne kommisjonen innebærer en offentlig erkjennelse om at det fortsatt er nødvendig med tiltak for å bøte på virkningene av den statlige assimileringspolitikken. Sametinget forventer at Stortinget legger dette til grunn ved opprettelsen av kommisjonen.

Sametinget mener det er positivt at Stortingets presidentskap i sitt forslag til mandat erkjenner at uretten samene ble utsatt for har skapt sår som fortsatt finnes blant den samiske befolkningen i dag. Det er fra Sametingets side viktig at myndighetene erkjenner at tidligere assimileringsspolitikk eksisterer i dagens samfunnsstrukturer. Sametinget konstaterer at dette er tilfellet blant annet i spørsmål om barnehagetilbud, skole- og læremiddeltilbud, helse-, sosial- og barnevernssaker, kulturinstitusjoner, samiske næringer, språk og natur- og ressursforvaltning. Disse strukturene kan anses som diskriminerende og undertrykkende i sin konsekvens, selv om de nødvendigvis ikke er det i sin intensjon. Sametinget ber om at dette tydeliggjøres i mandatet.

I Stortingets presidentskaps forslag til mandat er en rekke tidligere gjennomførte tiltak for forsoning, som for eksempel lover og institusjoner, nevnt. Det står blant annet "det at det samiske folks rettigheter har blitt styrket gjennom en rekke lover og institusjoner. Sametinget vil her komme med en presisering på at samene gjennom disse tiltakene bare har fått delvis anerkjennelse av sine rettigheter. Videre mener Sametinget at det er viktig at også FNs erklæring om urfolks rettigheter (UNDRIP) nevnes i mandatet.

Kommisjonen må belyse hvilke konsekvenser statens manglende anerkjennelse av samenes menneske- og urfolksrettigheter har hatt og fremdeles har på samene, både på individ og gruppenivå. På hvilken måte og følgene av at samene gjennom historien frem til i dag har mistet land- og ressursrettigheter, herunder tilgang til ressursene, må være en del av kommisjonens mandat.

Forskning tyder på at samiske kvinner og menn møter forskjellige utfordringer i dagens samfunn. Det er for eksempel påvist at samiske kvinner er mer utsatt for vold i nære relasjoner enn kvinner i samfunnet forøvrig. Sametinget mener det er viktig at kommisjonens arbeid følges opp i et kjønnsperspektiv.

For mange eldre har internatlivet og tapt skolegang medført livslange negative konsekvenser for blant annet muligheten til utdanning, tilgangen til arbeidslivet og medført en tilværelse

som minstepensjonister. Ordningen med tapt skolegang har ikke fungert som en tilstrekkelig ordning for reparasjon. Sametinget oppfordrer kommisjonen til å se spesielt på dette.

Skolen som institusjon har vært sentral og effektiv i den statlige assimileringspolitikken, og dette må vies særlig oppmerksomhet. I det forestående forsoningsarbeidet må det fokuseres på hvordan eksisterende institusjoner kan ha en viktig rolle i å skape og endre holdninger samt øke kunnskap om samiske forhold, kultur, historie og rettigheter. Sametinget er fornøyd med at Stortingets presidentskap fremhever behovet for å se på assimileringsspolitikkenes konsekvenser også for majoritetssamfunnet.

Sametinget støtter presidentskapets forslag om at kommisjonen skal kunne gå lengre tilbake i den historiske kartleggingen enn kun fra 1800-tallet fram til i dag. Dette vil kunne gi kommisjonen et bedre grunnlag for å forstå assimileringsspolitikkenes historie og bakgrunn. For å forstå omfanget og dynamikken, må kommisjonen også se på hvordan stat, kirke, rettsvesenet og academia virket sammen i assimileringsspolitikken.

Sametinget er tilfreds med at Stortingets presidentskap viser til lignende prosesser på svensk og finsk side. Sametinget oppfordrer kommisjonen til å ha et grenseoverskridende perspektiv og samarbeid.

Avsluttende bemerkninger

Kommisjonen bør vurdere å komme med jevnlig delrapporter til Sametinget og Stortinget, og Sametinget forventer at det vil foreligge delrapporter i inneværende sametings- og stortingsperiode. Kommisjonen kan også komme med forslag til tiltak underveis i prosessen, der den ser mulighet og behov for det.

Sametinget forventer at Stortingets presidentskap gjennomfører konsultasjoner med Sametinget, og at det oppnås et fritt og forhåndsinformert samtykke før endelig mandat og sammensetning av kommisjonen vedtas.